

МОЛИЯВИЙ НАТИЖАЛАР ҲИСОБИНИ ХАЛҚАРО АМАЛИЁТДАГИ АҲАМИЯТИ

Юсупова Фаризабону Зарифовна

Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти

Аннотация: Ушбу мақолада молиявий натижалар ҳисоботининг мазмуни, унинг халқаро амалиётдаги ўрни ва аҳамияти, шунингдек, халқаро молиявий ҳисобот стандартлари асосида тайёрланган ҳисоботларнинг афзалликлари таҳлил қилинади. Хусусан, ҳисоботнинг инвесторлар, кредиторлар ва бошқа манфаатдор томонлар учун қандай аҳамиятга эга экани, халқаро амалиётда бу ҳисоботдан қандай мақсадларда фойдаланилиши ва Ўзбекистондаги жорий ислохотлар доирасида ушбу ҳисоботнинг аҳамияти кўриб чиқилади.

Калит сўзлар: молиявий натижалар ҳисоботи, халқаро стандартлар, IFRS, ҳисобот шаффофлиги, молиявий таҳлил, инвестицион жозибаторлик.

Аннотация: В данной статье рассматривается сущность отчета о финансовых результатах, его роль и значение в международной практике, а также преимущества составления отчетности на основе международных стандартов финансовой отчетности (МСФО). Особое внимание уделяется тому, какую ценность данный отчет представляет для инвесторов, кредиторов и других заинтересованных сторон, в каких целях он используется в международной практике и какова его актуальность в условиях реформ, проводимых в Узбекистане.

Ключевые слова: отчет о финансовых результатах, международные стандарты, МСФО, прозрачность отчетности, финансовый анализ, инвестиционная привлекательность.

Глобал иқтисодиётнинг жадал ривожланиши, трансмиллий корпорацияларнинг фаолияти кенгайиши ва халқаро инвестиция муносабатларининг кучайиши молиявий ҳисоботларнинг шаффофлиги ва ишончлилигини таъминлашни талаб этмоқда. Шу нуқтаи назардан, молиявий натижалар ҳисоботи компания фаолиятининг асосий иқтисодий кўрсаткичларини ўз ичига олган муҳим ҳужжат сифатида алоҳида аҳамият касб этади. Айниқса, халқаро молиявий ҳисобот стандартлари (IFRS) асосида тайёрланган ҳисоботлар орқали компаниялар ўз молиявий ҳолатини халқаро ҳамжамият олдида очик ва солиштириш мумкин тарзда тақдим этиш имконига эга бўладилар.

Молиявий натижалар ҳисоботи моҳияти

Молиявий натижалар ҳисоботи (Statement of Profit or Loss and Other Comprehensive Income) корхонанинг маълум бир ҳисобот давридаги молиявий фаолияти самарадорлигини кўрсатади. Ушбу ҳисоботда қуйидаги элементлар ўз аксини топади:

- Асосий фаолиятдан даромадлар (сотув тушумлари);
- Харажатлар (ишлаб чиқариш, маъмурий, савдо, амортизация ва б.);
- Молиявий фаолиятдан даромадлар ва харажатлар;
- Солиқ тўлашдан олдинги фойда;
- Соф фойда ёки зарар;
- Бошқа кенг қамровли даромадлар (валюта курслари фарқи, қимматли қоғозлар қийматининг ўзгариши ва б.).

Мазкур ҳисобот орқали компаниянинг нафақат пул оқимлари, балки бизнес моделининг самарадорлиги ва барқарорлиги ҳам таҳлил қилинади.

Халқаро амалиётдаги ўрни ва аҳамияти

IFRS ва US GAAP каби халқаро ҳисобот стандартлари молиявий натижалар ҳисоботини тузишда қуйидаги принципларга асосланади:

1. Акруал усулида ҳисоб юритиш – воқеа содир бўлган вақтда даромад ва харажатларни тан олиш;
2. Молиявий ҳисоботларда ҳолислик ва шаффофлик;
3. Ҳаққоний ва холис акс эттириш (fair presentation);
4. Солиштириш имкониятини таъминлаш.

Бунинг натижасида компаниялар:

- инвесторларга ўз фаолиятининг аниқ ва ишончли натижаларини тақдим этади;
- банклар ва молиявий ташкилотлар олдида молиявий барқарорлигини исботлайди;
- халқаро бозорларда рақобатбардошлигини оширади.

Амалиётда қўлланилиши ва самаралари

Халқаро амалиётда кўплаб мамлакатлар IFRS стандартларини расман қабул қилган ва компаниялар ушбу стандартлар асосида молиявий натижалар ҳисоботини тайёрлашга мажбур. Масалан:

- Европа Иттифоқи 2005 йилдан бошлаб барча листингдаги компаниялардан IFRS бўйича ҳисобот талаб қилади;
- Япония, Австралия, Канада каби ривожланган мамлакатларда IFRS бўйича ҳисобот бериш кенг тарқалган;
- Ўзбекистон ҳам 2021 йилдан бошлаб халқаро стандартларга босқичма-босқич ўтиш стратегиясини амалга оширмоқда.

Бундай ёндашувлар натижасида:

- инвесторлар учун ишончли ахборот манбаи яратилади;
- солиқ ва давлат органлари учун аниқ ва аниқланган ҳисоботлар тақдим этилади;

(3rd international scientific and practical conference)

• менежмент учун тўғри қарорлар қабул қилиш имконияти ошади.

Ўзбекистондаги вазият ва ривожланиш истиқболлари

Ўзбекистонда Молия вазирлиги ва Давлат солиқ қўмитаси томонидан молиявий ҳисоботларни халқаро стандартлар асосида юритишга қаратилган ислохотлар амалга оширилмоқда. Жумладан:

- йирик корхоналар учун IFRS талаблари жорий қилинмоқда;
- бухгалтерлар малакасини ошириш курслари ташкил этилмоқда;
- халқаро стандартларга мос дастурий таъминот жорий этилмоқда.

Бироқ, амалиётда қатор муаммолар ҳам мавжуд:

- малакаси етарли бўлмаган мутахассислар сони;
- маҳаллий ва халқаро стандартлар ўртасидаги фарқлар;
- ҳисобот дастурларининг етарлича автоматлаштирилмаганлиги.

Буларни ҳал этиш учун:

- таълим тизимида IFRSга оид фанлар сонини ошириш;
- малака ошириш курсларини ташкил этиш;
- дастурий таъминотни модернизация қилиш зарур.

Хулоса қилиб айтганда мақолада савдо кохоналарида даромадлар ҳисоби ва ҳисоботини ташкил этиш ҳамда даромадларни тан олишда энгиликлар яратиш ва инвесторларни жалб этиш мақсадида миллий стандартларни янада такомиллантириш ва халқаро стандартларга мослаштирилишини такомиллаштирилишини таҳлил этдик ва қуйидагича таклифлар келтирилди. Даромад ва харажатлари таркибига қараб бир элементдан иборат бўлган (материаллар, иш ҳақи ва ҳоказо) бир турдаги (бир элементли) ва бир неча элементдан иборат бўлган (умумишлаб чиқариш харажатлари, давр харажатлари ва ҳоказо) комплекс бўлиши мумкинлигини

Молиявий натижалар ҳисоботи халқаро амалиётда стратегик аҳамиятга эга бўлиб, у:

- компания фаолиятининг самарадорлигини баҳолаш;
- инвесторлар ва кредиторлар учун қарор қабул қилишда асос бўлиш;
- давлат молиявий сиёсатида асосий таҳлил манбаи бўлиш;
- мамлакат иқтисодиётининг халқаро имиджини шакллантиришда муҳим рол ўйнайди.

Шу сабабли, қуйидаги таклифларни илгари суриш мақсадга мувофиқ:

1. Ўзбекистонда барча йирик корхоналар учун IFRS бўйича ҳисобот беришни мажбурий қилиш;
2. Бухгалтерия таълим тизимини халқаро талабларга мослаштириш;
3. Молиявий ҳисоботларни автоматлаштиришга қаратилган дастурларни ривожлантириш;

4. Молиявий саводхонликни кенгайтириш орқали шаффофлик ва ҳисобдорликни таъминла

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Ўзбекистон Республикасининг “Аудиторлик фаолияти тўғрисида”ги Қонуни.2000 йил. 26 май. (Янги таҳрир). Т.: Норма. 2015.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2016 йил 27 декабрдаги «Ўзбекистон Республикасининг 2017 йилги асосий макроиктисодий кўрсаткичлари прогнози ва Давлат бюджети параметрлари тўғрисида»ги ПҚ 2699-сонли Қарори.
- 3.Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сонли Фармони. «Халқ сўзи» газетасининг 2017 йил 8 февралдаги 28 (6722)-сони.Ўзбекистон.
4. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1999 йил
5. Февралдаги 54-сон қарори билан тасдиқланган “Маҳсулот (ишлар, хизматлар)ни ишлаб чиқариш ва сотиш харажатларининг таркиби ҳамда молиявий натижаларни шакллантириш таркиби тўғрисида”ги Низом.

